Annus VII - Vol. VII | Die 21 Iunii 1915 | Num. 11

ACTA APOSTOLICAE SEDIS

COMMENTARIUM OFFICIALE

SUMMARIUM

I. *Acta Benedicti Pp. XV:* Epistolae, pag. 285. — II. *S. C. Consistorialis:* Decretum de Ordinario castrensi in Italia durante bello, pag. 287; Erectio novae Praefecturae Apostolicae, pag. 288; Provisio ecclesiarum, pag. 289. — III. *S. C. de Propaganda Fide:* Nominatio, pag. 290. — IV. *S. C. Rituum:* Mediolanen. Identitatis et authenticitatis exuviarum S. Victoris Mart. et S. Satyri Conf., pag. 291. — V. *S. Romana Rota:* Neo-Eboracen. Nullitatis matrimonii, pag. 292.

Diarium Romanae Curiae: Nomine, onorificenze, necrologio, pagg. 313-316.

ROMAE

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS

MDCCCCXV

Directio: Palazzo della Cancelleria. — Roma.
Administratio: Tipografia Poliglotta Vaticana. — Roma.

Pretium annuae subnotationis.
Pro Italia, L. **12.** — Extra Italiam, L. **15.**
Unius fasciculi, L. **1.**

« *Bis* fere *in mense* (Commentarium) *prodibit, ac quotiescumque vel necessitas vel utilitas id postulare videbitur* » (Ex *Commentarii Officialis* ratione die 29 Octobris 1908 edita).

INDEX HUIUS FASCICULI

(An. VII, n. 11 - 21 Iunii 1915)

ACTA BENEDICTI PP. XV

Epistolae

PAG.

I. *Hisce te.* - Ad Antonium card. Mendes Bello, patriarcham Lisbonensem, de eius sacerdotali iubilaeo gratulabundus. - *20 maii 1915* 285

II. *Propediem quinquaginta.* - Ad Franciscum a Paula S. R. E. cardinalem Cassetta, episcopum Tusculanum, gratulationes ob annum quinquagesimum sacerdotii feliciter plenum. - *7 iunii 1915* 286

S. CONGR. CONSISTORIALIS

I. Decretum de Ordinario castrensi in Italia durante bello. - *1 iunii 1915* 287

II. Erectio novae Praefecturae Apostolicae . 288

III. Provisio ecclesiarum 289

S. CONGR. DE PROPAGANDA FIDE

PAG.

Nominatio 290

S. CONGR. RITUUM

Identitatis et authenticitatis exuviarum S. Victoris Mauri Mart. et S. Satyri Confessoris. - *9 iunii 1915* 291

S. ROMANA ROTA

Neo-Eboracen. - Nullitatis matrimonii (Boni de Castellane - Gould). - *8 februarii 1915* 292

DIARIUM ROMANAE CURIAE

I. Segreteria di Stato. *Nomine, onorificenze* 313

II. Maggiordomato di S. S. *Nomine* 315

III. Necrologio 316

Annus VII - Vol. VII Die 21 Iunii 1915 Num. 11

ACTA APOSTOLICAE SEDIS

COMMENTARIUM OFFICIALE

ACTA BENEDICTI PP. XV

EPISTOLAE

I

AD ANTONIUM CARD. MENDES BELLO, PATRIARCHAM LISBONENSEM, DE EIUS SACERDOTALI IUBILAEO GRATULABUNDUS.

Dilecte Fili Noster, salutem et apostolicam benedictionem. — Hisce te adeundi litteris occasionem praebent, eamdemque optatissimam, proxima sacerdotii tui sollemnia: valdeque vellemus de iisdem ita posse Nobis gaudere tibique, dilecte Fili Noster, gratulari nihil ut communi utrique nostrum laetitiae detraherent communium rerum tam asperae vices. At vero neque eum te esse scimus, quem non vehementer tangant et Ecclesiae matris sollicitae curae, et saepius agitatae motibus patriae tuae calamitates: neque Nos, quos *foris pugnae, intus timores* curarum fluctibus obruunt, eos esse ignoras, ut nec praesentia sine dolore Nobis sint, nec futura liceat sine gravi metu prospicere. Unum est quo erigere animum, meliorum spe temporum, possimus: omnia nimirum providentiae Illius parere, qui Ecclesiam suam ita fovet ac nutrit, ut eiusdem bono vel ipsa impiorum consilia iubeat interdum inservire. Quod utinam tam feliciter eveniat, ut quam citissime iustitia et pax, ad laetiora Christi Ecclesiae incrementa et ad plenam inter se osculentur mansuramque populorum prosperitatem!

Votis hisce vota addimus, quae pro tua incolumitate facimus uberrima; in eaque libentissime, uti monet ipsa auspicati sacerdotii tui dies, opem advocamus sancti Antonii, ut is qui Olyssiponensis ecclesiae

lumen praesidiumque est et sacerdotali tuae vitae veluti datus patronus id deprecando efficiat, ut quae adhuc Apostolicae Sedi et ecclesiae tuae probasti studia, iisdem utrique liceat quam diutissime frui.

Auspex interea divinorum munerum Nostraeque testis benevolentiae apostolica sit benedictio, quam tibi, dilecte Fili Noster, clero populoque tuo peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum, die XX maii MCMXV, Pontificatus Nostri anno primo.

BENEDICTUS PP. XV

II

AD FRANCISCUM A PAULA S. R. E. CARDINALEM CASSETTA, EPISCOPUM TUSCULANUM, GRATULATIONES OB ANNUM QUINQUAGESIMUM SACERDOTII FELICITER PLENUM.

Venerabilis Frater, salutem et apostolicam benedictionem. — Propediem quinquaginta ab inito sacerdotio te completurum annos equidem valde libenter cognovimus. Namque idoneam haec eventus faustitas dat Nobis causam eius declarandae, qua sumus erga te ob merita, perstudiosae voluntatis. Profecto spatium praeteriti temporis ipse respiciens, hoc ante omnia tibi gaudere debes, quod omnium officiorum tuorum muneribus semper, adiuvante Deo, sancte es utiliterque perfunctus. Sed ad bonae conscientiae testimonium non exiguam gaudii accessionem communis gratulatio bonorum afferet, qui te iure habent decus et ornamentum romani Cleri.

Hunc tu enim egregie non tam Purpurae splendore, quam sacerdotalium virtutum, munificae praesertim caritatis illustras. Nos igitur gratulantes tibi ex animo, et agimus tecum gratias Deo, qui te ad hunc diem sospitavit, et, ut benignus perquam diu te Nobis atque Ecclesiae conservet, rogamus.

Auspicem vero divinorum munerum ac testem praecipuae Nostrae benevolentiae, Apostolicam tibi benedictionem, venerabilis Frater Noster, amantissime impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum, die VII mensis iunii MCMXV, Pontificatus Nostri anno primo.

BENEDICTUS PP. XV.

S. CONGREGATIO CONSISTORIALIS

I

DECRETUM

DE ORDINARIO CASTRENSI IN ITALIA DURANTE BELLO

Rectus ordo et iusta ecclesiasticae disciplinae ratio postulant, ut quod in plerisque aliis regnis et civitatibus factum est, in Italia quoque obtineat, et sacerdotibus qui magno numero militibus in praesenti bello terra marique dimicantibus adsistunt, Antistes aliquis seu Ordinarius donetur a quo spiritualiter pendeant.

Quam ob causam Ssmus D. N. Benedictus Pp. XV eligendum censuit, et hoc Consistoriali decreto elegit Revmum Angelum Bortolomasi Episcopum Derbensem et Emi Archiep. Taurinensis Auxiliarem: eumque cum dispensatione ab obligationibus quibus qua Auxiliaris Episcopus tenetur, durante novo munere, Ordinarium proprium constituit clericorum et sacerdotum omnium sive saecularis sive religiosi ordinis qui in praelio aut in castrorum hospitalibus seu in navibus hoc bello perdurante operam suam praestant ut sacramenta et spiritualia subsidia militibus administrent.

Hi itaque omnes, cuiuscumque ordinis sint, dum militibus deserviunt, cessante quolibet privilegio vel exemptione, memorato Antistiti qua Ordinario proprio in exercitio munerum sacerdotalium parebunt. Facultates quas Apostolica Sedes ipsis nuperrime tribuit, nonnisi subordinate et dependenter ab eo exercere poterunt.

Ab eo pariter, non vero ab aliis, si quae dubia in sacro ministerio exercendo occurrant, consilia et directionem postulabunt.

Ad hunc finem Summus Pontifex praefato Antistiti facultates omnes necessarias et opportunas hoc ipso Consistoriali decreto tribuit et largitur.

Eius itaque erit, initis cum auctoritate militari consiliis, sacerdotes approbare qui sacrum ministerium penes militares copias sive terrestres sive maritimas exerceant, auditis tamen prius ipsorum Ordinariis, ut cognoscere valeat an tanto muneri exercendo sint pares: et eius pariter erit facultates eisdem tribuere, et data iusta causa cum militaris aucto-

ritatis consensu pro sua conscientia ab officio eos amovere, vel a sacris interdicere, appellatione quacumque remota et monitis in singulis casibus propriis singulorum Ordinariis.

Denique cum per se et immediate Rmus hic Ordinarius omnibus postulationibus satisfacere forte non valeat, conceditur ut unum vel plures sacerdotes suos Vicarios seu Delegatos nominare valeat, cum facultatibus necessariis ut in aliqua dissita militum statione vel in classi eius locum teneant, et urgentibus necessitatibus congrue provideant.

Praesentibus valituris contrariis quibuscumque non obstantibus.

Romae, die 1 iunii 1915.

✠ C. Card. De Lai, Episcopus Sabinensis, *Secretarius.*

L. ✠ S.

† Thomas Boggiani, Archiep. Edessen., *Adsessor.*

AVVERTENZA

Sono pregati i Revmi Ordinari diocesani ed i Superiori di Ordini e Congregazioni Religiose di comunicare al Revmo Mons. Angelo Bortolomasi, Vescovo tit. di Derbe, Ordinario castrense per l'Italia, la nota dei sacerdoti loro dipendenti, che sotto qualsivoglia titolo appartengono all'esercito, e segnatamente di quelli che vi sono addetti come Cappellani, indicando le loro qualità, l'officio principale che ognuno occupava in diocesi o nell'istituto, e possibilmente il reggimento a cui appartengono. Le lettere al predetto Prelato saranno indirizzate a Roma, *Palazzo della Cancelleria.*

Roma, 5 giugno 1915.

II

ERECTIO NOVAE PRAEFECTURAE APOSTOLICAE

Decreto S. C. Consistorialis diei 26 maii 1915 Ssmus D. N. Benedictus PP. XV Vicariatum Casanarensem in Columbiana Republica in duas partes divisit et, coarctato Vicariatu ad partem territorii, quae est ad meridiem, seu ad dexteram cursus fluminis Casanare, partem septentrionalem ad sinistram eiusdem fluminis in Praefecturam Apostolicam, Araucensem a civitate principe *Arauca* denominandam, erexit; quam dependentiae ac iurisdictioni S. C. de Propaganda subiecit.

III

PROVISIO ECCLESIARUM

Successivis sacrae Congregationis Consistorialis decretis Ssmus D. N. Benedictus PP. XV has quae sequuntur ecclesias de proprio pastore providit, scilicet:

15 martii 1915. — Cathedrali ecclesiae S. Aloisii de Caceres praefecit R. P. Aloisium Mariam Gabiret, e tertio Ordine Regulari S. Francisci, rectorem seminarii Cuiabensis.

— Cathedrali ecclesiae Ilheosen. R. P. Emmanuelem Antonium de Paiva, rectorem seminarii Parahybensis.

7 aprilis. — Metropolitanae ecclesiae Salernitanae R. P. D. Carolum Gregorium Grasso, O. S. B. Cassin. prim. observ., abbatem Montis Virginis.

8 aprilis. — Cathedrali ecclesiae Octeriensi R. P. Carmelum Cesarano, Congr. SS. Redemptoris.

10 aprilis. — Cathedrali ecclesiae Gerunden. R. P. D. Franciscum de Paula Mas et Oliver, canonicum magistralem ecclesiae cathedralis Barcinonensis.

12 aprilis. — Cathedrali ecclesiae Casalensi R. P. D. Albinum Pella, hactenus episcopum Calvensem et Teanensem.

16 aprilis. — Cathedrali ecclesiae Signinae R. P. D. Angelum M. Sinibaldi, hactenus episcopum tit. Europen. et suffraganeum Ostiensem et Veliternensem.

26 maii. — Ad metropolitanam ecclesiam Chamberien. promovit R. P. D. Dominicum Castellan, episcopum Diniensem.

— Cathedrali ecclesiae Placentin. praefecit R. D. Angelum Regueras et Lopez, canonicum doctoralem ecclesiae Ovetensis et doctorem in utroque iure.

— Titulari ecclesiae Hamathen. R. P. Felicem Guerra, e Congregatione Salesiana, Administratorem Apostolicum ecclesiae Metropolitanae S. Iacobi de Cuba.

27 maii. — Titulari ecclesiae episcopali Ipsensi R. P. D. Honoratum Carcaterra, Ordinis Minorum.

30 maii. — Ad titularem ecclesiam archiepiscopalem Nisibensem promovit R. P. D. Iosephum Petrelli, Delegatum Apostolicum Insularum Philippinarum.

1 iunii. — Ad metropolitanam ecclesiam S. Francisci in California, promovit R. D. Edmundum Hanna, hactenus episcopum titularem Titopolitanum.

1 iunii 1915. — Cathedrali ecclesiae Lacus Salsi praefecit R. D. Iosephum Glass, parochum S. Vincentii in civitate vulgo *Los Angeles*.

— Cathedrali ecclesiae Hildesheimensi R. D. Iosephum Ernst, seminarii episcopalis Hildesheimensis rectorem.

— Cathedrali ecclesiae Petrocoricen. R. D. Mauritium Rivière, parochum ecclesiae S. Mariae Magdalenae in Urbe Parisiensi ac doctorem in S. Theologia.

— Cathedrali ecclesiae Augustodunen. R. D. Desideratum Berthoin, Vicarium Generalem Gratianopolitanum ac doctorem in S. Theologia.

— Cathedrali ecclesiae Bellovacen. R. D. Eugenium Stanislaum Le Senne, Vicarium Generalem Venetensem.

— Cathedrali ecclesiae Dinien. R. D. Leonem Adulphum Lenfant, parochum S. Antonii in urbe Parisiensi et licentiatum in S. Theologia.

— Cathedrali ecclesiae Ambianen. R. D. Andream Dubois de la Villerabel, Vicarium Generalem Briocensem et doctorem in S. Theologia atque in iure canonico.

— Cathedrali ecclesiae Larinensi R. D. Antonium Lippolis, archipresbyterum parochum ecclesiae cathedralis Conversanensis.

— Cathedrali ecclesiae Arianensi R. P. D. Cosimum Agostino, hactenus episcopum Laquedoniensem.

2 iunii. — Cathedralibus ecclesiis Asculanae et Ceriniolensi R. D. Ioannem Sodo, parochum ecclesiae metropolitanae Neapolitanae.

— Ad metropolitanam ecclesiam Amalphitanam promovit R. P. D. Herculanum Marini, hactenus episcopum Nursinensem.

16 iunii. — Cathedrali ecclesiae Seniensi cum perpetua administratione ecclesiae Modrussensis, praefecit R. D. Iosephum Marutic, canonicum ad honorem cathedralis ecclesiae Seniensis et magistrum in gymnasio Gospiciensi.

S. CONGREGATIO DE PROPAGANDA FIDE

NOMINATIO

Brevi apostolico nominatus est:

21 maii 1915. — *Episcopus Cathedralis Ecclesiae Nicopolitanae,* R. P. D. Damianus a Virgine Perdolente, in saeculo Ioannes Theelen, sacerdos professus Congregationis SS. Crucis et Passionis D. N. I. C.

SACRA CONGREGATIO RITUUM

MEDIOLANEN.

IDENTITATIS ET AUTHENTICITATIS EXUVIARUM S. VICTORIS MAURI MART. ET S. SATYRI CONFESSORIS.

Mediolani controversia inter Rectorem Basilicae S. Victoris ad Corpus et Capitulum S. Ambrosii iampridem exorta circa exuvias S. Victoris Mart. et S. Satyri Confessoris, tandem ad Curiam Archiepiscopalem Mediolanensem delata fuit; quae die 16 iulii anno 1910 hanc protulit sententiam: « Constare corpora a D. Carolo Borromaeo recognita in veteri Basilica Porciana, et in eadem, post innovationem, Basilica usque in praesens notorie servata, esse revera corpora Ss. Victoris Mauritani Martyris et Satyri Confessoris, B. Ambrosii Ep. et Doct. fratris ». Verum ab hac sententia Capitulum S. Ambrosii se gravatum existimans, recursum interposuit et ad sacram Rituum Congregationem legitime appellavit. Argumentis, praestituto tempore, ab utraque parte deductis, quum omnia ad Causam agendam parata essent, Emus et Rmus dñus cardinalis Franciscus a Paula Cassetta, Episcopus Tusculanus et huius Causae Ponens seu Relator, in ordinariis Sacrorum Rituum Congregationis comitiis subsignata die ad Vaticanum coactis, sequens dubium discutiendum proposuit: « An confirmanda sit sententia Tribunalis Curiae Archiepiscopalis Mediolanensis, in casu et ad effectum de quo agitur? » Et Emi ac Rmi Patres sacris tuendis Ritibus praepositi, post relationem ipsius Emi Ponentis, audito R. P. D. Alexandro Verde, sanctae Fidei Promotore, rationibus omnibus, utriusque partis in Causa adductis, accurate perpensis, praepositae quaestioni ita rescribendum censuerunt:

« Affirmative, seu sententiam esse confirmandam: praesertim ad effectum, ut, quoad Reliquias Ss. Victoris et Satyri quae in Basilica S. Victoris ad Corpus publicae venerationi exponuntur nihil innovandum sit et eadem Basilica in sua possessione sit manutenenda; et ad mentem ». Mens autem est, ut a publica veneratione in Basilica Ambrosiana amoveantur reliquiae, quae Ss. Victori et Satyro pariter tribuuntur, servata tamen instructione a s. Fidei Promotore apposite tradenda, die 8 iunii 1915.

Facta postmodum de his omnibus Ssmo D. N. Benedicto PP. XV per infrascriptum Cardinalem sacrae Rituum Congregationi Pro-Praefectum relatione, Sanctitas Sua rescriptum ipsius sacrae Congregationis ratum habuit, confirmavit atque omnino servari mandavit. Contrariis non obstantibus quibuscumque.

Die 9, eisdem mense et anno.

ANTONIUS CARD. VICO, *S. R. C. Pro-Praefectus.*

L. ✠ S.

† Petrus La Fontaine, Patriarcha electus Venetiarum, *Secretarius.*

SACRA ROMANA ROTA

NEO-EBORACEN.

NULLITATIS MATRIMONII (BONI DE CASTELLANE - GOULD)

Benedicto PP. XV feliciter regnante, Pontificatus Dominationis Suae anno primo, die 8 februarii 1915, RR. PP. DD. Ioannes Prior, Ponens, *Aloisius Sincero et Iosephus Mori, Auditores de turno, in causa* Neo-Eboracen. - Nullitatis matrimonii, *inter comitem Mariam Paulum Ernestum Bonifacium Boni de Castellane, repraesentatum per legitimum procuratorem Philippum Pacelli, advocatum, et dominam Annam Gould, interveniente et disceptante in causa sacri Vinculi defensore, sequentem tulerunt definitivam sententiam.*

Neo-Eboraci, die 14 martii anni 1895, coram revmo Archiepiscopo huius loci, Augustino Corrigan, comes Maria Paulus Boni de Castellane matrimonium iniit cum Anna Gould, puella Americana, sectae protestanticae *episcopalianae* addicta, obtenta prius dispensatione super impedimento mixtae religionis, cum paullo antea sponsa Baptismum in ecclesia sua acatholica accepisset. Vita communis coniugum, quae undecim circiter annos, tribus susceptis filiis, haud pacifice perduravit, a muliere tandem abrupta est, quae ob fidem coniugalem, ipsa ait, a viro violatam, separationem corporum primo, deinde vinculi civilis scissionem a laico

tribunali obtinuit, aliique viro ritu acatholico in matrimonio se iunxit. Paulus de Castellane vero, spe motus recuperandae libertatis, iudicem ecclesiasticum adiit et matrimonium suum cum Anna Gould nullitatis accusavit ex capite defectus consensus ex parte mulieris, quippe quae matrimonium contraxerit nonnisi cum intentione certis in adiunctis illud solvendi. Ex Summi Pontificis commissione causa in primo gradu H. S. Tribunali proposita est coram revmo M. Lega, PP. Auditorum decano, nunc ad sacrum Collegium evecto, et sententia prodiit in vinculi favorem die 9 decembris anni 1911. Appellante actore, disceptata fuit in secundo gradu sub dubii formula « An sententia rotalis diei « 9 decembris anni 1911 sit confirmanda vel infirmanda in casu? » - cui dubio responderunt Patres die 1 martii anno 1913 « Infirmandam « esse sententiam rotalem in casu »: nunc tertio nobis eadem causa, instante pro appellatione vinculi Defensore ex officio, dirimenda proponitur sub sequenti dubio: *An sententia rotalis diei 1 martii 1913 sit confirmanda vel reformanda in casu?*

Ad Ius quod spectat. - Matrimonium est contractus ab Auctore ipso naturae institutus, quo mas et femina mutuo et libero consensu sibi invicem tradunt ius in proprium corpus, cum relativa obligatione coniunctum, perpetuum et exclusivum in ordine ad generationem prolis. Unde iure ipso naturae perpetuitas seu indissolubilitas vinculi, exclusivitas seu unitas matrimonii, et eius ordinatio ad prolem sunt conditiones essentiales, seu constitutiva essentialia matrimonii, quorum si aliquod deest, non amplius habetur matrimonium.

Ius naturae, itaque, declarabat Gregorius IX in cap. ult. *De condit. apposit.* ubi ait: « Si conditiones contra substantiam coniugii inserantur, « puta, si alter dicat alteri: " Contraho tecum, si generationem prolis « evites „, vel: " Donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditio- « rem „, aut: " Si pro quaestu adulterandam te tradas „, matrimonialis « contractus, quantumcumque favorabilis, caret effectu ». Intentio, igitur, in matrimonio contrahendo, quae excluderet ius et relativam obligationem sive copulae maritalis in ordine ad prolem, sive fidei coniugalis servandae, matrimonium redderet nullum. Non idem dici potest de intentione non adimplendi huiusmodi obligationes in matrimonio assumptas respectu bonorum fidei et prolis, quia adimplementum harum obligationum supervenit matrimonio in suo esse iam plene constituto, et proinde defectus ipsius essentiam matrimonii mutare nequit. Bona fidei et prolis in seipsis spectata, ut docet div. Thomas (*In Sent.* lib. 4, dist. 31, qu. 1, art. 3; *Summ. Theol.*, suppl. qu. 49, art. 3), non pertinent ad esse

matrimonii, sed ad eius usum; et esse rei non pendet ab usu suo. Conditio, igitur, in matrimonio contrahendo apposita de evitanda prole, vel de fide coniugali non servanda, non est, ex sua natura, contraria substantiae matrimonii, nec in pactum matrimoniale vi sua nativa ingreditur; simul, nimirum, stare potest voluntas matrimoniales obligationes essentiales respectu fidei coniugalis et prolis assumendi, cum voluntate easdem violandi; hae duae voluntates non se invicem necessario excludunt.

Ut huiusmodi prava voluntas contra bonum fidei vel prolis contraria sit matrimonii substantiae, et pactum matrimoniale ingrediatur, necesse est ut contrahens consensum suum matrimonialem ab illa dependere faciat: nempe, ut nonnisi cum illa conditione de evitanda prole vel de fide non servanda, et non aliter, consensum suum matrimonio praestet: id est, ut communiter docent Auctores, conditio contra bonum fidei vel prolis matrimonium non irritat, utpote substantiae matrimonii non contraria, nisi in pactum sit deducta, sive ab uno, sive ab utroque coniuge.

Bonum autem sacramenti, seu indissolubilitatis vinculi, in se ipso spectatum, ad esse matrimonii pertinet, nec distinctionem admittit inter obligationem assumptam et eiusdem adimplementum; intentio, igitur, contrahentis huic indissolubilitati contraria, eo ipso contraria est matrimonii substantiae; etenim nativo suo pondere pactum matrimoniale ingreditur, quin ad hoc requiratur specialis ex parte contrahentis vel contrahentium voluntas, et unum ex constitutivis elementis contractus matrimonialis reiicit, perpetuitatem nempe, sine qua matrimonium concipi nequit. Inde communiter docent Auctores intentionem contrariam perpetuitati vinculi matrimonium reddere nullum, etiamsi in pactum non sit deducta. Wernz, *de matr.* n. 302, not. 44, ed. an. 1911, ait: « At cum intentione vel unius partis celebrandi matrimonium ad « tempus, sive separabile contra bonum sacramenti, etiam sine pacto « valor nuptiarum non consistit ». Similiter docent Sanchez, lib. 2, dis. 29, n. 11, 12; lib. 5, disp. 12, n. 5; Gonzales, in tit. *de condit. app.*, cap. 7, n. 9; Ballerini ad Gury, t. 2, n. 752, not. *a*, ed. 1860; Palmieri-Ballerini, *Opus Morale*, t. 6, n. 492 seq., ed, 1892; D'Annibale, t. 3, n. 448, not. 7, ed. 3; Rosset, *de sacram. matr.*, t. 1, n. 206 seq.; Lehmkuhl, *Theol. Mor.*, t. 2, n. 668, 2, ed. 10, an. 1902: Wernz, l. c.; Gasparri, n. 910, t. 2, ed. 1904; Rota, *Nicien.*, coram Many, die 25 ian. 1911; *Oregonopolitan.* coram Prior, die 6 iulii 1914.

Sufficit, igitur, iuxta hanc doctrinam communem, ut contrahens, in consensu matrimoniali praestando, simpliciter et absolute, voluntate posi-

tiva, intendat dissolubile vinculum, ut matrimonium sit nullum. Verum, haec dicta sunt de veritate speculativa circa consensum eiusque valorem obiectivum; si autem quaestio fiat de casu concreto, praesertim quo contrahens erroneam opinionem fovet de dissolubilitate coniugii, sive, ex gentilium corruptelis, sive ex doctrina haeretica, sive ex patriae legibus vel moribus haustam, utrum reapse in matrimoniali consensu praestando vinculum solubile simpliciter et absolute intenderint, res ardua est dubium dirimere, et regula quaedam iudicandi requiritur. Nam duae erunt voluntates contrariae; generalis, nempe, contrahendi matrimonium prout ab Auctore naturae vel a Christo institutum est, perpetuum scilicet et indissolubile; et alia particularis, qua intenditur vinculum ob adulterium vel alias causas solubile: dicendum est contrahentem id simpliciter et absolute velle, prout una voluntas alteri praevalet et dominatur: praevalet in casu voluntas particularis, iuxta Benedictum XIV, si expresse apposita fuerit conditio de matrimonio ob adulterium solvendo, sin aliter, praevalet voluntas generalis, qua intenditur indissolubile vinculum, in qua absorptus manet privatus contrahentis error. Ita loquitur, *De syn.*, lib. 13, cap. 22, n. 7: « Quicumque contractum vult, necesse est ut « eiusdem substantiam velit; ideoque, si contrahentes in matrimonii « foedere ineundo, conditionem apponunt illius substantiae contrariam, « certissimum hoc est argumentum nequaquam eos in veri matrimonii « contractum consentire: sine contrahentium autem consensu matrimo- « nium esse non potest. Quod si expresse illa conditio de matrimonio « ob adulterium solvendo apposita minime fuerit, quantumvis contra- « hentes in eo fuerint errore ut matrimonii vinculum per adulterium « dissolvi posset, nihilominus locus est praesumptioni, ut, dum matri- « monium, prout a Christo institutum est, inire voluerint, illud omnino « perpetuum, ac, interveniente etiam adulterio, insolubile contrahere « voluerint; praevalente nimirum generali, quam diximus, voluntate de « matrimonio iuxta Christi institutionem ineundo eaque privatum illum « errorem quodam modo absorbente: quo fit, ut matrimonium ita con- « tractum validum firmumque maneat. At, ubi contrahentes, in ipso « matrimonii contractu, expressam apposuerunt conditionem de dissol- « vendo quoad vinculum matrimonio in casu adulterii, iam fieri nequit « ut error particularis absorptus maneat a generali voluntate contra- « hendi matrimonium prout a Christo institutum fuit; sed potius voluntas « generalis huiusmodi exstinguitur et suffocatur ab errore particulari, « qui manifeste praevalet et dominatur; atque hinc oritur nullitas « matrimonii, in quo contrahendo apposita fuit conditio ipsius substan- « tiae contraria ». Saepe considerata est quaestio ab emis Patribus

S. C. S. Officii, non ea quidem speculativa, an intentio matrimonium solvendi idem irritet, etiamsi in pactum non sit deducta, sed quid practice iudicandum sit de validitate matrimonii, ubi duae praedictae voluntates in contrahente aderant, generalis nempe matrimonium contrahendi prout ab Auctore naturae institutum, cuius notitia a natura indita, etiam inter maximas gentium corruptelas haud omnino obscurata est, siquidem « pro perdito quovis populo clamat natura, quae in cordibus « primas exsculpsit nuptiales tabulas » (Instr. S. Officii diei 4 dec. 1874 ad Ep. S. Alberti, « *Collect. de Prop. Fid.*, n. 1427); et alia voluntas particularis contrahendi matrimonium dissolubile iuxta patriae morem aut leges, vel placita sectae haereticae; eo enim modo quis matrimonium intendit, quo illud cognoscit, cum nihil volitum quin sit praecognitum; responsio vero S. Congregationis constanter repetita hanc iudicandi regulam tradit: Si intentio matrimonium solvendi in pactum deducta fuerit, matrimonium est nullum; sin aliter, est validum.

Haud inde, tamen, recte inferretur doctrinam communem auctorum supra memoratam esse contrariam Instructionibus S. C. S. Officii, cum S. Congregatio de quaestione speculativa, ab Auctoribus posita, directe non agat; sed hoc tantummodo concludi potest, quod iudici inquirenti vix aut ne vix quidem constare potest intentionem contrahendi matrimonium solubile praevaluisse voluntati generali matrimonium ineundi, prout a Christo vel ab Auctore naturae institutum est, ita ut contrahens simpliciter et absolute, voluntate positiva, non mere interpretativa, solubile vinculum intenderit, nisi probetur eum intentionem istam in pactum deduxisse, seu consensum sub hac conditione, et non aliter, praestitisse.

En documenta pontificia hac in re: Instructio S. Officii diei 9 decembris 1874 ad Ep. S. Alberti (*Collect. S. C. de Prop. Fid.*, vol. 2, n. 1427): « Missionarii, praeterea, in ea esse videntur sententia, barbarorum con- « iunctiones, etiamsi speciem quamdam gererent iusti matrimonii, omnes « tamen esse irritas ob errorem de coniugii dissolubilitate, et longe « lateque diffusam consuetudinem huic errori consentaneam, seu, quod « eodem redit, nuptiales omnes pactiones esse vitiatas intentione con- « traria substantiae matrimonii. Verum, Amplitudo Tua optime novit « hunc errorem menti inhaerentem, et non in factum deductum, matri- « monio non officere, ut saepe saepius disertis conceptisque verbis « declarant haec S. C., et nominatim dubio proposito ab Episcopo « Bosnensi: " An sit validum matrimonium contractum inter catholicam « et schismaticum haereticum cum intentione foedandi, vel solvendi « matrimonium? „ die 2 octobris anni 1680 respondit: " Si ista sint

« deducta in pactum, seu cum ista conditione sint contracta, matrimonia « sunt nulla; sin aliter, sunt valida „.

« ... Neque consuetudo nuncium mittendi uxori quovis pene ex prae- « textu, aliamque suscipiendi, ex sese convincit omnia foedera infici « pacto contra vinculum; quamvis eadem esset nuptiarum conditio apud « Romanos aetate S. Pauli, Apostolus tamen supponit iusta et legitima « matrimonia inter fideles copulari » (1 Cor. 7).

« Error menti inhaerens », de quo agit Instructio praedicta, non excludit, sed potius secum affert intentionem solvendi matrimonium, in qua partem suam habet voluntas matrimonio consentiens, *iuxta praeeuntem cognitionem erroneam* intellectus circa solubile vinculum, ut patet ex sequentibus eiusdem S. Officii documentis. Die 4 februarii 1891 eadem S. Congregatio ad Vic. Apost. Iapon. Merid. scribit (*Collectan.*, v. 2, n. 1746): « Neque facile ipsa matrimonia invalida ea etiam de « causa iudicanda sunt, quia cum opinione seu cum *intentione divortii* « *inita* fuerint. Nam *tum solummodo* huiusmodi erronea opinio et *intentio* « *matrimonium invalidat, cum in pactum deducta fuerit;* quod pactum « ex verbis, quibus consensus expressus fuerit, patefiet ».

Aliud dubium S. Congregationi S. Officii propositum die 11 decembris 1850 (*Collectan.*, vol. 1, n. 1054) est huiusmodi: « Si deux catholi- « ques allaient se faire marier par les ministres calvinistes avec l'in- « tention de ne se marier que d'après le sens et les termes de la loi « civile, qui admet le divorce, pourrions-nous remarier la partie, qui « obtiendrait du gouvernement la permission de se marier à un autre? » Species facti, videlicet, supponit intentionem coniugum matrimonium contrahendi nonnisi in sensu et terminis legis civilis, quae aperte divortium admittit; et respondit S. Congregatio: « Non licere (unum ex con- « iugibus, qui a gubernio divortium obtinuerit, alias inire nuptias) nisi « constet primum matrimonium fuisse nullum sive ob legem divortii in « pactum deductam, sive ob aliud dirimens impedimentum ». Dubium sequens de matrimoniis contractis ab iis qui indissolubilitatem coniugii ignorant, et matrimonium inierunt prout fit in patria (Iaponensi), i. e. modo dissolubili, propositum est die 11 martii 1868 (*Collect.*, vol. 2, n. 1327): « Utrum horum valide baptizatorum, et generatim omnium « etiam gentilium *matrimonium, iuxta divortii morem in Imperio* (Iapo- « nensi) *universalem, contractum,* validum sit et ideo indissolubile? Ratio « dubii sistit in *universalitate huius luctuosi moris,* in ignorantia in qua « fideles de indissolubilitate matrimonii versabantur, vi cuius matrimo- « nium ineundi, ut fit in patria, id est, modo dissolubili contrahendi, « intentionem saltem praesumptam habuisse videntur. Resp.: Matri-

« monia inita cum solo contrahentium errore, quod matrimonii con « summati vinculum in casu adulterii vel ob alias causas dissolvi possit « valida sunt. Si vero sub hac expressa conditione inita sint, uti inva- « lida habenda sunt ».

Non aliter loquitur Instructio S. Officii anni 1877 ad Ep. de Nesqualy in Statibus Unitis Americae septentrionalis, quae varias circumstantias indicat, unde dignosci potest an contrahentes nonnisi conditionate matrimonium contrahere intenderint « quando matrimonialem contractum « concluserunt, et consensum praestiterunt »: ait: « Fiant ergo in sin- « gulis casibus accuratae investigationes, utrum praesertim aliqua con- « ditio contra substantiam matrimonii fuerit expresse in pactum inter « contrahentes deducta, vel saltem exsurgant indicia, argumenta et prae- « sumptiones, habito quoque respectu moribus regionis, ut coram mini- « stro protestante contrahant ea praecipua voluntate, ut dissoluto iuxta « protestantium praxim matrimonio, ad alia vota transeant; ex quibus « omnibus deprehendatur certam contrahentium *voluntatem eam esse, ut « nonnisi conditionate matrimonium contrahere intendant* ».

Ex hisce documentis patet *a*) haberi posse aliqualem intentionem quae tamen positiva seu absoluta voluntas dici nequit, contrahendi matrimonium dissolubile, quin eo ipso matrimonium sit irritum; *b*) ut matrimonium in huiusmodi casibus nullum declarari possit, constare debet intentionem contrahendi dissolubile vinculum, fuisse conditionem sine qua non consensus in matrimonio praestiti.

Idem generatim notant auctores, ubi, iuxta doctrinam communem, tradunt errorem iuris de indissolubilitate coniugii matrimonium non irritare. Ita Wernz, *de matr.*, n. 228 ed. 1911: « Error theoreticus sive « iuris, etiam de bonis substantialibus matrimonii, i. e. de unitate, de « indissolubilitate, de fidelitate (sacramentalitate), non ut error, sed « tantum ut conditio sine qua non in pactum deducta, propter defectum « consensus, irritat matrimonium. Nam partes nupturientes solent habere « intentionem contrahendi matrimonium iuxta Dei et Christi institutio- « nem, et non obstantibus suis erroribus, positiva sua voluntate, non « necessario excludunt proprietatem essentialem matrimonii.

« Quare matrimonia infidelium haereticorum schismaticorum, qui « erroneas tenent doctrinas, v. g. de libello repudii, etc. ... dicenda sunt « valida, nisi positivam illam voluntatem in contrarium habeant et extrin- « secus manifestent. Quae voluntas positiva excludendi proprietatem « essentialem matrimonii, cum consistat in facto, non tantum asserenda, « sed in causa favorabili matrimonii concludenter probanda est. Id quod « fit, si revera talis conditio expresse vel tacite contractui matrimoniali

« fuerit apposita, ut quandoque accidit, atque ex formula celebrandi « nuptias aliisque adiunctis proximis et remotis colligi potest » (cfr. Gregorius XVI, 30 april. 1841, ad Episcop. Hungar.; Instr. S. C. Inquis., 28 martii 1860, aliasque in *Collectan. S. C. de Prop. Fide,* num. 1299, 1297 seq.; S. C. Inquis., 18 maii 1892, 25 maii 1898; Pirhing, h. t., n. 74; Gasparri, n. 903, ed. 1904).

Neque probata dici potest voluntas positiva excludendi indissolubile vinculum, ex eo quod dissolubilitas coniugii in apprehensione contrahentis erat praecise ratio cur matrimonium contraxerit, quia error, etiam dans causam contractui, matrimonium non irritat. Ad rem Gasparri, n. 903 seq., ed. 1904: « Error iuris circa essentialem matrimonii « proprietatem verificatur, si contrahens vel putat vinculum matrimonii « solvi posse, saltem in aliqua circumstantia, uti tenent infideles, nec « non Graeci schismatici, ... Iam vero hoc in casu certum est haberi « consensum matrimonialem, ideoque matrimonium per se valere cum « simplici errore iuris, etiam dante causam contractui, nempe si con- « trahens, qui in eo errore versatur, modo vult inire matrimonium verum, « prout a Deo institutum est, etc., et positivo voluntatis actu non exclu- « dit proprietatem matrimonii essentialem, licet excluderet, si de ea « cogitaret ... Iuxta hanc doctrinam Innocentius III in cap. 7, *de divortiis,* « declarat matrimonium inter Hebraeos, qui admittunt libellum repudii, « valere; ... item Ecclesia habet validum matrimonium aliorum infidelium « Graecorum, Calvinistarum, etc., qui retinent vinculum solvi per adul- « terium, nisi expressa conditio solubilitatis apposita fuerit, uti saepis- « sime sacrae Congr. Romanae reposuerunt. Porro propter favorem « matrimonii simplex error praesumitur, donec conditio proprie dicta « probetur; eo vel magis quia ille alter positivus voluntatis actus est « factum, facta autem non praesumuntur, sed probanda sunt ».

Nuptura, igitur, quae timet ne ad infelicem exitum nuptiae pergant, aufugium videns in scindibilitate contractus, quem dissolubilem putat, atque eo ipso ad matrimonium facilius ineundum inducitur, matrimonium valide contrahit: consensus enim non dependet a causa in suo esse, licet causa, utpote influxum habens in voluntatem, eamdem determinans ad actum, aliquo modo et ipsa intendi debeat; intenditur nempe ut causa, non ut conditio consensus seu ut pars constitutiva contractus.

Ad rem notat Wernz, n. 304, ed. 1911: « Causa ... quaecumque, sive « vera sive falsa, honesta vel turpis, et substantiae matrimonii contraria, « vel non contraria, non vitiat vel suspendit matrimonium, ***nisi*** reducatur « et ad errorem personae conditionis servilis, aut *transeat in veram con-*

« *ditionem.* Nam consensus matrimonialis non datur dependenter a « causa, ... sed sese habet concomitanter ad illam ».

Ad factum quod attinet. - In hoc matrimonio celebrando, iuxta testem sacerdotem Iacobum Connolly, qui tamquam a secretis Archiepiscopi Neo-Eboracensis matrimonio adstitit, hae fuerunt formulae adhibitae: « Io prendo te ... per mia legittima moglie, per averla e mante- « nerla da questo giorno in seguito, nella prospera e triste fortuna, in « ricchezza e in povertà, in malattia e in salute, finchè la morte non ci « separerà »: quae formula, mutatis mutandis, repetitur a sponsa. Porro, hae formulae sunt definite expressivae consensus in matrimonium perpetuum et indissolubile. Iamvero, « quia nemo existimandus est dixisse « quod non mente agitaverit » (l. 7, ff. *de suppl. leg.*) », praesumptioni generali quod omne matrimonium, de cuius celebratione constat, rite celebratum fuit et valide, accedit in nostro casu praesumptio particularis ex formula rituali adhibita, Annam Gould interius quoque consensisse in matrimonium perpetuum et indissolubile. Hae praesumptiones confirmantur testimonio ipsius sponsae, quae iurata dixit: « J'ai dit: « " oui „ , parce que je me mariais, comme on se marie ordinairement. « Je n'ai pensé a rien autre ».

Tres fratres eius, Howard, Georgius, Edwin, et duae sorores, dominae Addie Woodward Adams, et Edme Montgomery Crane, cum patrua, Editha Kingston Gould, omnes testantur se nunquam audisse, sive ab Anna sive ab aliis, ipsam maritum deserendi quando sibi visum fuerit intentionem expressisse, et fere omnes eorum dicunt se potius contrarium ab ipsa audisse. Ait, e. g., Howard Gould: « Je déclare que jamais je « n'ai entendu ma sœur tenir un propos, qui indiquât qu'elle voulut se « libérer des obligations qui lui imposait le mariage catholique, et, la « veille même du mariage, elle me déclarait, qu'elle aimait beaucoup « son fiancé, et qu'elle espérait bien que jamais rien ne pourrait l'en « détacher, et toute la famille de Mlle Gould était dans les mêmes sen- « timents, et avait la même impression ». Omnes praedicti testes, praeter dominam Montgomery Crane, quae se nescire dicit, pariter affirmant Annam Gould paratam fuisse, quantum sciant, omnes obligationes assumere, coniugibus ab Ecclesia Catholica impositas, inter quas certo numeranda est obligatio vinculi matrimonialis perpetui.

Fidem mulieri conventae adhibendam diminuere quaerit patronus actoris, principio innixus - semel mendax, semper mendax - et praetendit Annam Gould quatuor mendacia in sua depositione protulisse: at intentum non attigit. Quoad primum praetensum mendacium, etiamsi admit-

tatur eam se aetate finxisse aliquantulum iuniorem ac reapse esset, non haberetur locus applicationi effati iuridici supradicti, nam exploratum est mulierem de aetate sua falsum enuntiantem in omnibus aliis rebus fidem mereri posse. Secundum mendacium actoris patronus reperire putat in verbis Annae: « J'ajoute, que mon père était opposé au divorce, et qu'il « m'avait élevée dans ces idées-là ». Duo sunt hic asserta: patrem reae conventae contrarium fuisse divortio, et ipsum filiam suam, Annam, iuxta eumdem conceptum educasse. Catalogus membrorum familiae Gould qui divortio sunt usi, quo putat cl. patronus mendacium probari, non est ad rem: ne falsitatem quidem assertorum probat, et multo minus asserentis mendacium, quod audit, non quidem erroneum proferre, sed contra mentem loqui; potuit pius mulieris pater ex luctuosis gentis Gould in re divortii exemplis, si revera exstiterint, motivum sumere ad necessitatem vinculi perpetui magis inculcandam. « Tertium mendacium, ait actoris « patronus, in eo consistit nempe quod Anna Gould affirmare ausa est « nonnisi post triennium ab inito matrimonio, et non prius, de divortio « loquutam fuisse »: sed nullimode hoc affirmat mulier, sed tantummodo se non meminisse in illo triennio se circa divortium locutam fuisse. « Pendant les trois premières années de mon mariage, *je ne me sou-* « *viens* pas avoir parlé de divorce ». Praeterea, novum est in iure testem ideo mendacitatis arguere, quia alii testes contrarium deponunt. Quartum mendacium videre putat patronus in assertione Annae Gould, quod actoris mater eam, cum Parisiis temporanee moraretur, in filii sui uxorem designavisse. « Etant à Paris en 1894 j'eus l'occasion de « rencontrer Mme la marquise de Castellane chez Mlle Reed; madame « la Marquise pensa à moi pour son fils ». Neque hic probatur Annam Gould contra mentem suam locutam fuisse. Immo, quod ad veracitatem spectat reae conventae, notandum est eam in interrogatorio diei 23 iunii anni 1910 dixisse: « à l'instigation de ma sœur et de mon avocat, aujour- « d'hui décédé, j'ai demandé le divorce »; sed postea, inspectis sororis litteris, ex quibus patebat illam de separatione tantummodo consilium dedisse, immediate epistolam diei 21 iulii 1910 tribunali misit ad errorem involuntarium corrigendum: « Je crains de m'être trompée; aujourd'hui, « en regardant les lettres de ma sœur, je découvre, que c'est ma demande « en séparation, qu'elle a approuvée, et elle ne parle pas de divorce », quod curam de veritate dicenda potius ostendit. Nulla est ratio cur fides mulieri conventae denegetur.

Difficillime itaque concipitur Annam Gould tempore matrimonii contracti propositum aliquod divortii fovere potuisse, quod omnino ignotum erat proximis eius parentibus, fratribus et sororibus, qui matri-

monio adstiterunt, praesertim cum ipsa se matrimonium modo solito contraxisse affirmet, nec se meminisse de divortio se locutam esse durante primo coniugii triennio. Attamen, ex alia parte inducti sunt testes qui deponunt eam vigilia ipsa matrimonii, et postea, de proposito divortii mentem suam ipsis aperuisse. Horum, igitur, testium expendenda sunt testimonia.

Actor tres testes adducit qui Annam Gould de proposito divortii loquentem ante matrimonium audierunt, quorum praecipuus est princeps Ioannes del Drago, de cuius testimonio serius agendum erit. Alii duo sunt frater actoris, comes Ioannes de Castellane, et Catharina Cameron. Primus testatur: « C'est que, un ou deux jours avant le mariage, made- « moiselle Gould me dit, qu'elle était désolée de se marier, et qu'elle « n'a cédé à mon frère, que sous pression. " Mais ce que me rassure, c'est « que je peux divorcer. Boni croit, qu'il me gardera toujours; il ne me « gardera qu'autant que je voudrai. S'il ne me convient plus, je divor- « cerai. Je suis protestante et je sais que je peux divorcer quand je « voudrai „. Je lui dit alors, qu'elle devrait bien se faire catholique, et « elle me répondit: " Pour rien au monde, parce que, si je me faisais « catholique, je ne pourrais pas me remarier, et je veux être libre de « le faire, quand je voudrai „. Comme je l'ai rappelé dans ma note le « matin même du mariage, que Mlle Gould l'avait chargé (Don Giovanni « del Drago) de prévenir mon frère qu'elle divorcerait quand elle vou- « drait ». Catharina Cameron ait: « Je suis certaine qu'avant le mariage, « devant moi et devant plusieurs autres personnes, Mlle Gould a dit « qu'elle divorcerait, si elle n'était pas heureuse. Elle m'a dit cela à moi, « en réponse à une question que je lui faisais au sujet de son mariage. « Je lui demandais si elle était sure d'être heureuse avec Mr Boni de « Castellane, et la réponse fut: " S'il ne me rend point heureuse, je le « divorcerai „. En Amérique, presque toute les jeunes filles, qui se marient, « ont cette intention d'user du divorce, si le mariage ne le rend pas « heureuses ».

Procul dubio, juxta depositionem testis Ioannis de Castellane, Anna Gould intentionem suam declaravit faciendi divortium quando sibi visum fuerit: at eodem tempore fundamentum et naturam huius propositi palam exhibuit, nimirum, quia sectae protestanticae addicta, privilegio protestantium matrimonium solvendi, prout ipsa erronee opinabatur, uti poterat; atque illo uti non haesitaret, si expedire iudicaverit: « S'il ne « me convient plus, je divorcerai. Je suis protestante, et je sais que je « peux divorcer, quand je voudrai ». Haec verba clare indicant undenam mulier facultatem vinculum solvendi repetit; haud videlicet, ex actu

quodam positivo suae propriae voluntatis, quo consensum in matrimonio praestandum limitabat, positive excludendo indissolubilitatem vinculi, sed ex causa voluntati suae omnino extranea, ex doctrina protestantica, nempe, circa matrimonii solubilitatem, quam ipsa, utpote acatholica, tamquam normam se sequi posse iudicabat: « Je suis protestante, et je « sais que je peux divorcer, quand je voudrai ». Scilicet praestito consensu matrimoniali sicut alii ordinarie illum praestant, statu privilegiato, ut ita dicam, religioni protestanticae inhaerente, utpote huic religioni addicta, sibi ipsi frui videbatur, quem etiam tamdiu et non diutius, se conservare posse autumabat, quandiu huic religioni adhaeserit. Prosequitur enim testis Ioannes de Castellane: « Je lui dis alors (i. e. imme- « diate post factam declarationem mulieris de potestate sua, ratione reli- « gionis protestanticae, divortium ad libitum faciendi), qu'elle devrait « bien se faire catholique, et elle me répondit: " Pour rien au monde, « parce que je ne pourrais pas me remarier, et je veux être libre de le « faire, quand je voudrai „ ». Scilicet, iuxta modum videndi mulieris, simplex factum conversionis ad catholicam fidem, quae matrimonium indissolubile esse tenet, deserta secta quae vinculum dissolubile habet, libertatem suam ad alias convolandi nuptias, qua tamquam acatholica gaudebat, auferret.

Hic plane agitur de errore iuris circa indissolubilitatem coniugii, et intentione divortio utendi, huic errori solum innixa; nam, uti vidimus, indissolubilitas est elementum essentiale matrimonialis contractus, a Deo ipso pro toto humano genere immutabiliter institutum, quod nec per ullam humanam legem, nec per doctrinam acatholicam, vel etiam catholicam, mutari potest; excludi utique potest hoc elementum essentiale a parte nubente, in contractu faciendo, quum libere agat, et liberum consensum praestare debeat; illo autem deliberate excluso, contractus matrimonialis non exsistit. At frustra quaereretur in declarationibus Annae Gould, prout a teste Ioanne de Castellane referuntur, vestigium quoddam huius voluntatis propriae, indissolubilitatem vinculi positive excludentis. Erronea mulieris opinio partialis causa quidem fuisse videtur, iuxta testis depositionem, cur ipsa tandem matrimonium contrahere definitive statuit: timens enim ne ad molestias in vita coniugali ex infidelitate mariti properaret, aufugium videt in scindibilitate contractus, a religione sua protestantica admissa, quo a sorte infelici liberaretur, ac proinde se securius ad nuptias accedere posse putabat; ait: « Mais ce « que me rassure, c'est que je peux divorcer... Je suis protestante, et « je sais que je peux divorcer, quand je voudrai ». Sed error, etiam dans causam contractui, uti dictum est, matrimonium non irritat.

Forsan mulier ita erat animo comparata, ut, si necessarium putasset ad libertatem suam servandam, indissolubilitatem vinculi positive excludere, illam reapse excluserit; attamen, praeterquamquod de tali eius animi dispositione ex Actis non constat, etiamsi de illa constaret, validitati matrimonii non officeret, cum ageretur de intentione non reali et positiva, sed mere interpretativa, quae, nempe, in rerum natura reapse non exsistit, ac proinde nihil operatur, sed tantummodo in hypothesi quadam non verificata exstitisset. Nullam, revera, huiusmodi necessitatem excludendi vi propriae voluntatis vinculi perpetui obligationem mulier videre potuit, cum intime persuasa esset, iuxta eius declarationem a teste relatam, hanc obligationem pro ipsa, citra omnem propriae voluntatis operationem, iam fuisse effective exclusam a causa quadam extranea, a doctrina nempe sectae acatholicae, cui erat addicta: « Je suis protestante, « et *je sais que je peux divorcer* ». *Scit*, nimirum, iuxta erroneum suum conceptum, *sibi competere, eo ipso quod acatholica sit, facultatem divortio utendi;* unde Ioanni de Castellane ipsam hortanti ut fidem catholicam amplecteretur, obsequi praecise denegavit, hanc ipsam ob rationem, ne libertatem ad alias convolandi nuptias, sibi a religione acatholica provenientem, amitteret: « Pour rien au monde - reposuit - parce que, si « je me faisais catholique, je ne pourrai pas me remarier, et je veux « être libre de le faire, quand je voudrai ». Ad ipsam spectare opinabatur, ut posterae suae felicitati prospiceret, id tantummodo curare ut facultatem vinculum solvendi, aliunde sibi provenientem, tempore opportuno exerceret: « S'il ne me convient plus, je divorcerai ». Limitationem quamdam apponere consensui in matrimonio praestando, ne cogitare quidem poterat, quia utilitatem huius restricti consensus, persuasa de iam exclusa indissolubilitate vinculi ratione religionis suae protestanticae, percipere nequibat.

In simili conditione, igitur, versabatur mulier ac ille qui, certitudinem subiectivam erronee adeptus de divitiis cuiusdam puellae, illam ducit quia dives est; error in mente sua inhaerens, et dans causam contractui, matrimonium non irritat. Anna Gould, iuxta declarationes a teste relatas, erronee persuasa sibi competere facultatem utendi divortio eo quod acatholica erat, matrimonium contrahit vel facilius contrahit (« ce que me rassure, c'est que je peux divorcer ») cum P. Boni de Castellane, quia contractus scindibilis est; error circa indissolubilitatem coniugii, menti suae inhaerens et dans causam contractui, iuxta doctrinam communem supra expositam, documentis pontificiis firmatam, non irritat matrimonium. In exemplo primo allato causa non est contraria substantiae matrimonii, in casu nostro secus est; sed causa quaecumque,

ut ait Wernz supra citatus, ... « substantiae matrimonii contraria vel non « contraria, non vitiat matrimonium, nisi ... transeat in veram conditio- « nem. Nam consensus matrimonii non datur dependenter a causa, sed « sese habet concomitanter ad illam ». Causa matrimonii in veram conditionem transire non potest nisi per actum positivum voluntatis contrahentis, quo fit pars constitutiva contractus, seu, ut aiunt, in pactum matrimoniale deducitur, vel, quod eodem redit respectu causae matrimonii in praesenti casu, quo vinculum dissolubile positive et absolute intendatur tanquam pars contractus, qui proinde verus contractus matrimonialis esse non posset. Nullum autem indicium haberi notant DD. Auditores, in declarationibus mulieris a teste relatis, huiusmodi positivae et absolutae voluntatis ex parte sponsae, sed omnia explicari per erroneam eiusdem persuasionem de vinculi dissolubilitate, quae causam, partialiter saltem, dedit contractui.

Catharina Cameron testatur de intentione Annae Gould, sibi ante matrimonium (quamdiu antea nescimus) declarata, de coniugio solvendo si infelicem exitum haberet: « Je lui (Mlle Gould) demandais si elle « était sure d'être heureuse avec Mr de Castellane, la réponse fut: " S'il « ne me rend point heureuse, je le divorcerai „ ». Declaratio magis generica est quam illa priori testi a rea conventa facta, ideoque iuxta regulam interpretandi testimonia, intelligi debet sensu non contrario depositioni magis specificae alterius testis, cui non contradicit. Certe non exprimit limitationem consensus in matrimonio praestandi. Reapse Catharina Cameron intellexit sponsam non alio modo ad matrimonium accessisse ac fere omnes in Statibus Foederatis Americae Septentrionalis puellae, sed more patriae matrimonium contraxisse; addit enim: « En Amérique, « presque toutes les jeunes filles qui se marient, ont cette intention « d'user du divorce, si le mariage ne les rend pas heureuses ». Absonum esset dicere fere omnes mulieres huius amplissimae regionis indissolubilitatem vinculi in consensu matrimoniali praestando positive excludere, neque testem Cameron hoc cogitasse opinari licet.

Depositiones aliorum sex testium, qui Annam Gould de intentione sua in nuptiis ineundis post matrimonium loquentem audierunt, non aliam praeseferunt significationem praeter illam indicatam in attestationibus perpendendis duorum testium principalium, nimirum, Annam Gould, utpote religionis protestanticae, more protestantium, utpote Americanam, more patriae, matrimonium iniisse; unde fluit, tamquam conclusio, opinio reae conventae a testibus tributa, se modo dissolubili contraxisse, ac proinde pro suo lubitu vinculum solvere potuisse. Audiantur testes.

Pater actoris, qui etiam de auditu ante matrimonium testatur, ait: « Le matin même du mariage, mon fils Jean et le prince del Drago « vinrent me faire part d'une scène qui s'est passée entre eux et Anna « Gould. Cette dernière leur avait dit très nettement, qu'elle était pro- « testante, et qu'elle le resterait, pour avoir la faculté de divorcer, quand « bon lui semblait ... que le mariage n'entraînait pas pour elle de lien « irrévocable, et que, elle le quitterait. Ce que ma belle-fille avait dit « avant le mariage, elle l'a très souvent répété après le mariage ».

Mater actoris ait: « C'est quelques mois après le mariage, qu'elle « m'a tenu à moi-même le même propos, étant chez moi à Rochecott, « voici dans quelles circonstances. Elle était venue assister à la Messe « dans la chapelle du château, et en sortant, je l'en remerciai, mais elle « me dit tout de suite: " Je ne me ferai jamais catholique, parce que je « tiens à pouvoir divorcer „. C'est alors que, raccontant cette réflexion, « dont je m'étonnais, à mon fils Jean, il me dit qu'immédiatement avant « le mariage, elle avait tenu devant lui le propos, que j'ai rappelé « plus haut ».

Comes Ioannes de Montebello testatur: « Anna Gould m'a dit et « répété à satiété, ce qu'elle disait d'ailleurs à tout le monde: " En Amé- « rique c'est bien commode; quand le mari cesse de plaire, on refait sa « vie avec un autre. Et je n'y manquerai pas, si je ne suis pas contente « de Boni „. J'ai entendu dire d'ailleurs que c'était pour cette raison-là, « que Anna Gould n'avait jamais voulu se convertir au catholicisme ».

Comitissa de Montebello deponit: « Anna Gould, devenue comtesse « Boni de Castellane, m'a tenu au moins à deux reprises le propos sui- « vant: " Dans ma religion et dans mon pays, c'est bien plus commode; « on quitte son mari, quand on n'est pas contente „. Et tenant ce propos, « elle répondait à une réflexion, que je lui faisais touchante sa non- « conversion au catholicisme. Elle avait si peu la compréhension du « mariage catholique et des conséquences qu'il entraîne, qu'elle ne crai- « gnais pas de me dire: " Si mes enfants, plus tard, ne me satisfient « pleinement, je les priverai de mon héritage „ ». Intentionem Annae divortium faciendi testis attribuit falso omnino conceptui, quem habuit rea conventa de matrimoniali contractu; pergit enim: « Ces réflexions « qui montraient l'idée fausse, qu'elle en avait comme d'un contrat « passager, comme d'une pièce, où l'on entre et d'où l'on sort, m'avaient « toujours fait trembler pour la bonheur de Boni de Castellane. Quand la « séparation s'est produite, je n'en ai point été étonnée: je m'y attendais ».

Marchionissa de Talleyrand haec testatur: « Un autre jour, lorsque « nous nous promenions à la campagne, je lui disait: " Vos enfants sont

« catholiques, vous prierez bien vous-même pour vous faire catholique „. « Elle m'a répondu: " Jamais de la vie, parce que si je me faisais catho- « lique, dans le cas où Boni se conduirait mal, je ne pourrais plus « divorcer „ ».

Sequitur testimonium ducis de Luynes: « Elle (Anna Gould) m'a dit « plusieurs fois à moi-même que le jour où elle en aurait assez, elle « divorcerait, que cela se faisait couramment en Amérique, et que sa « religion protestante, qu'elle avait voulu garder, admettait parfaitement « le divorce, et un autre mariage; elle disait notamment: " Quand on « ne se couvient plus, on divorce et on change de mari „. Dans la con- « versation que je eus avec elle, je compris, que ce que j'avais consi- « déré jusque-là comme des boutades de sa part, était l'expression réelle « de sa pensée. Elle me dit alors: " Vous n'avez jamais voulu croire, « que je n'avais pas adopté vos stupides idées françaises, et que j'avais « toujours conservé mes idées américaines, m'autorisant à divorcer, quand « je le voudrais. C'est même la principale raison, pour laquelle je n'ai « pas voulu me faire catholique „. C'est très peu de temps après son « mariage, un an tout au plus, que j'ai entendu Anna Gould exprimer « ses idées sur le divorce, et dire qu'il était naturel et légitime d'en « user, que cela se faisait couramment en Amérique, et c'était très bien. « Elle n'annonçait pas encore son intention d'en user, pour elle-même, « mais, c'était très clair pour moi, d'après ses dires, que le jour où « elle serait tentée d'en user elle n'hésiterait pas ». Hoc ducis de Luynes testimonium in luce clariori ponit ea quae de mente Annae Gould ab aliis testibus dicuntur, scilicet, quod « legitimum et naturae « consentaneum putabat, divortio uti », quia « ita tenet *mos patriae* « *suae*, ita docet religio protestantica, cui adhaeret et quam proinde « deserere nullatenus vellet », intime enim persuasa erat de honestate huius matrimonii conceptus: « J'avais toujours conservé mes idées amé- « ricaines m'autorisant à divorcer » et inde ipsa libertatem repetit, de qua gloriatur, divortio utendi, quando sibi placuerit.

Testes supra citati, ab actore inducti, omnes, praeter Catharinam Cameron, deponunt Annam Gould intentionem suam divortium faciendi in erroneum matrimonii conceptum refundere, a religione protestantica edoctum: testis Cameron intellexit eam matrimonium iniisse prout fit in patria, ubi ait: « Omnes fere puellae Americanae, ad matrimonium « accedentes, hanc intentionem habent divortio utendi, si ad exitum « infelicem nuptiae perducant », morem patriae tamquam fontem par- tialem erronei Annae conceptus assignant alii testes, comes Joannes, nempe, et comitissa de Montebello, et dux de Luynes.

Testes, igitur, intentionem mulieris matrimonium dissolvendi in erroneo eiusdem de matrimonio conceptu penitus radicatam exhibent, ab errore solo pullulantem, et ab eodem circumscriptam. Iamvero, erronea opinio de coniugii dissolubilitate cum relativa intentione divortio utendi, non sufficit ad contractum matrimonialem irritandum, uti vidimus ex decreto S. Officii diei 4 februarii 1891: « Neque facile ipsa ma- « trimonia invalida iudicanda sunt, quia *cum opinione seu cum inten- « tione divortii inita fuerint.* Nam tum solummodo *huiusmodi erronea « opinio et intentio* matrimonium invalidat, cum in pactum deducta fue- « rit ». Nam semper praesumendum est contrahentes voluntatem habuisse matrimonium ineundi iuxta Dei institutum, cuius cognitionem nullibi divina providentia prorsus obscurari sinit, non obstantibus contrariis reipublicae legibus, vel religionis cuiusvis doctrinis. Ita ab initio Ecclesia semper praesumpsit, et sive paganorum, sive haereticorum coniugia tamquam vera matrimonia agnovit, uti refert decretum S. Officii, diei 9 decembris 1895, quamvis eadem esset nuptiarum conditio apud Romanos aetate S. Pauli (nempe, vigente consuetudine nuncium mittendi uxori quovis pene ex praetextu, aliamque suscipiendi), Apostolus tamen supponit iusta et legitima matrimonia inter infideles copulari. Idemque notat Pius VI in epistola ad Archiep. Pragensem, post allata Benedicti XIV argumenta adiungens: « Verum potissima « ratio est, quam superius attigimus, ex eo deducta, quod, nisi vera « essent huiusmodi acatholicorum coniugia, universa Ecclesia tot saeculis « errasset, quae, redeuntes ad fidem acatholicos coniuges, ut veros « coniuges recipit, licet, pravis erroribus imbuti circa matrimonium, id « antea in sua secta contraxissent, nisi deducta fuisset in pactum « expressum conditio repugnans substantiae matrimonii, aut aliud « obstaret impedimentum canonicum ».

Itaque, voluntas coniugis, etiam externe expressa, qua matrimonium contrahere intendit « in terminis et sensu legis civilis, divortium admittentis » qua implicite videretur dissolubile vinculum intendere, iuxta dubium supra citatum S. Congregationi S. Officii die 11 decembris 1850 propositum, vel etiam iuxta haereticorum placita, vel mores populi, idem divortium « tamquam legitimum et naturae consentaneum » admittentes, obligationem essentialem vinculi perpetui excludere non valet: quia, primo, in huiusmodi legibus, moribus, placitis haereticis, agnosci nequit vis vel auctoritas quaevis, ne directiva quidem, qua excluderetur obligatio substantialis contractus Deo auctore immutabiliter instituti: secundo, quia huiusmodi voluntati implicitae praevaleret et dominaretur, ut verbis utamur Benedicti XIV supra citati, generalis voluntas

coniugis matrimonium verum contrahere intendentis, prout a Deo institutum est. Unde S. Congregatio S. Officii non admittit invaliditatem matrimonii eo ipso quod « contractum est iuxta morem divortii universalem » (Resp. supra cit. diei 11 martii 1860), vel « in sensu et ter« minis legis civilis, divortium admittentis » (Resp. supra cit. diei 11 decembris 1850).

Ut matrimonium sit invalidum, requiritur voluntas explicita, qua contrahens simpliciter et absolute vinculi perpetui exclusionem intendit: quo in casu nil refert an iuxta legem civilem, vel morem patriae, vel doctrinam haereticam divortium admittentem, vel alio modo voluntas haec absoluta et explicita sese exprimat. Haec enim erunt mera indicia externa voluntatis contrahentis internae et absolutae, quae illis non tam se conformat tanquam normae consensus limitati, quam quod illa eligit tamquam signa externa sui consensus limitati, vinculum perpetuum absolute excludentis. Ut vero constet de hac absoluta voluntate contrahentis, probari debet, iuxta decreta S. Officii supra citata, exclusionem perpetuitatis vinculi fuisse conditionem sine qua non consensus in matrimonio dati, seu illam fuisse in pactum deductam.

Iamvero, perscrutando depositiones testium supra citatas, nullum reperimus testem, qui refert Annam Gould, in multis colloquiis quae circa divortii intentionem cum amicis et cognatis habuit, vel semel quidem dixisse se consensum in matrimonio datum per exclusionem vinculi perpetui limitasse: numquam, videlicet, ad actum propriae voluntatis provocat, perpetuitatem vinculi excludentis. Omnes vero et singuli testantur eam constanter declarasse se « ideo divortio uti potuisse, quia « sic docet ecclesia protestantica, cui adhaerebat, sic tenet mos patriae « suae ».

Unicus tamen est testis qui deponit Annam immediate ante matrimonium sibi declarasse intentionem consensum praestandi sub conditione matrimonium dissolvendi, si vir coniugalem fidem violaret: est princeps Ioannes del Drago, qui ait: « Rammento che la mattina stessa « nella quale si doveva celebrare il matrimonio, trovandomi in una « stanza prossima a quella nella quale era la sposa (casa del sig. Giorgio « Gould, fratello maggiore della sposa, ed in casa di cui si celebrava « il matrimonio), sentii piangere e parlare concitatamente tanto da « poter distinguere cosa si dicesse. Nell'avvicinarmi fui chiamato dalla « sposa stessa, la quale mi disse, in stato di agitazione, che ella non « era affatto sicura dell'affetto dello sposo, e temeva di far male a spo« sarlo, ad ogni modo dichiarava esplicitamente, che ella sposava a « condizione di essere libera di poter divorziare, non appena si vedesse

« tradita dallo sposo, e all'uopo mi pregava di comunicare nettamente « tale sua affermazione allo sposo. (Se v'erano altri presenti a questa « sua dichiarazione, risponde): " Che vi era una delle damigelle d'onore, « il cui nome non ricordo, e non so precisare se il fratello stesso del « conte Boni abbia potuto udire tale dichiarazione, ma ritengo che « l'abbia potuto sentire, tanto che quando ne discorremmo insieme, « pochi minuti dopo, non fu cosa nuova per lui. (La comunicazione di « di cui sopra, cioè di riferire la condizione apposta dalla signora prima « della celebrazione del matrimonio, venne dal teste eseguita e quando?) « Resp. La feci immediatamente prima del matrimonio. Lo sposo si « mostrò molto dolente e ferito nei suoi sentimenti religiosi, ma non « credè di troncare il matrimonio, per evitare uno scandalo: tale comu- « nicazione fu fatta da me confidenzialmente allo sposo in un angolo « della stanza, senza la presenza di altri.... Ritengo che, dato il carat- « tere della sposa, tale dichiarazione l'abbia fatta a parecchie persone, « ed io so di certo che la fece alla madre dello sposo, al fratello dello « sposo ed alla damigella di compagnia. Queste tre persone mi hanno « ciò riferito ».

Hic testis unicus est et singularis de conditione contraria perpetuitati matrimonii consensui matrimoniali apposita, excepto quidem actore, cuius testimonium, uti videbitur, nullius iuridici valoris est; ac proinde dictum D. Ioannis del Drago non probaret, etiamsi nulla haberetur specialis ratio dubitandi an accurate retulerit declarationem Annae Gould sibi factam. At huiusmodi ratio dubitandi habetur in casu; nam circa depositionem huius testis notant DD. Auditores: 1) declaratio illi facta de apposita conditione consensui matrimoniali fuit immediate communicata actoris fratri, Ioanni de Castellane, ut testis del Drago affirmat; 2) Pater etiam actoris testatus est se audivisse a principe del Drago ante matrimonium declarationem sponsae ipsi factam; 3) testatur idem princeps del Drago « ex certa scientia sua » eamdem declarationem sibi factam, repetitam fuisse a sponsa matri actoris et Catharinae Cameron, quae « puella comes » (*damigella di compagnia*) videtur esse, de qua loquitur testis: iamvero, nemo ex hisce quatuor testibus vel verbum referunt de conditione consensui matrimoniali apposita in declarationibus sibi factis, sive directe ab Anna Gould, sive a principe del Drago comunicatis.

Ait Ioannes de Castellane: « Le matin même du mariage, don Gio- « vanni del Drago et moi nous causâmes de l'état d'esprit de Mlle Gould, « et nous étions navrés de voir mon frère épouser une jeune fille, qui « affirmait sa volonté de divorcer (superius dixit quo sensu Anna hoc

« affirmavit, nempe: " Je suis protestante, et je sais que je peux divor-« cer "). Don Giovanni del Drago me dit, même le matin du mariage, « que Mlle Gould l'avait chargé *de prévenir mon frère de ses intentions « de divorcer* ».

Pater vero actoris ait: « Le matin même du mariage, mon fils « Jean et le prince del Drago vinrent me faire part d'une scène, qui « s'était passée entre eux et Anna Gould. Cette dernière leur avait dit « très nettement, *qu'elle était protestante, et qu'elle le resterait pour avoir « la faculté de divorcer,* quand bon lui semblait ... que le mariage n'en-« traînait pas pour elle le lien irrevocable, et qu'elle le quitterait ... ». Scilicet, nihil aliud a principe del Drago, die ipso matrimonii audivit circa intentionem sponsae divortio utendi, nisi quod ipsa aliis testibus retulit, intentionem nempe coniugium solvendi in errore iuris fundatam.

Catharina Cameron, uti vidimus, censuit Annam non aliter ad matrimonium accessisse ac aliae fere omnes puellae americanae: et id solum a sponsa audivit, se intendisse coniugium solvere, si infelices exitus habere contingeret, quin de conditione qualibet consensui apposita quidquam referat.

Mater actoris, nihil de conditione apposita dicens, asserit tantum modo Annam pro lubitu suo facultatem dissolvendi matrimonium praetendisse, quia acatholica erat, vel quia ita de more fiebat in patria sua, idque legitimum et honestum putabat. Ceteroquin, vix credibile est sponsam conditionem vinculum perpetuum excludentem in hora matrimonii apposuisse, quin unquam in posterum de illa mentionem fecerit, licet vox « divortium », ut ait dux de Luynes « semper fuerit in ore eius ». (« Elle n'avait que le mot du divorce sur les lèvres »).

Regulam, igitur, iuridicam sequentes, quae testimonia, quantum fieri potest, concilianda esse praecipit, perpensis circumstantiis, quod princeps del Drago declarationem sponsae sibi factam immediate patri et fratri actoris retulit, et iuxta eiusdem testis depositionem et « certam scientiam », eamdem declarationem de intentione divortii sponsa communicavit matri actoris et Catharinae Cameron; hi vero quatuor testes, deponentes de declarationibus Annae Gould, vel sibi factis vel a teste del Drago relatis, inter se conveniunt, sed de conditione apposita nihil audierunt; cum autem Ioannes del Drago, qui ab iis omnibus dissentit, non ipsissima sponsae verba referre praetendat, sed eorumdem sensum, probabilius saltem concludendum est Annam Gould non alio sensu principi del Drago die ipso matrimonii locutam esse ac aliis testibus diversis temporibus, qui de conditione contra vinculum apposita nihil

audierunt; et principem del Drago, post lapsum decem annorum, non adeo accurate sensus declarationis sponsae meminisse ac alii testes, pater nempe et frater actoris, quibus ille sponsae declarationem, vix receptam, communicavit, vel mater actoris et Catharina Cameron, quibus, iuxta « certam scientiam » eiusdem testis del Drago, Anna Gould eamdem declarationem fecit.

Verum est actorem testari de conditione matrimonio apposita, sibi relata a principe del Drago die ipso nuptiarum, sed omnino posthabendum est actoris testimonium in hac re, non solum quia confessio coniugis contra vinculum post matrimonii celebrationem, praesertim in inquisitione iudiciali facta, nihil valet (cap. 5, *De eo.*, lib. 4, tit. 13; Decretal.; Instruct. Austr., nn. 148, 169), vel quia actor est in sui favorem deponens, sed etiam quia circumstantias refert nuntii sibi facti die ipso matrimonii, quas alii testes ab ipso producti vel aperte vel implicite negant. Ait: « A mon frère Jean qui, le même jour (die matrimonii) et « dans les mêmes circonstances, essayait de la raisonner, elle fit la même « exposition de principes, le chargeant aussi de me répéter ce qu'elle « venait de lui dire. A mon frère Jean et au prince del Drago, réunis « peu après, et pour qu'il n'y ait point d'erreur, elle répéta aux deux « réunis, ce qu'elle avait dit à chacun en particulier, etc. ». Frater eius, Ioannes, dicit declarationes sibi factas a sponsa fuisse, non die ipso matrimonii sed unum vel duos dies ante matrimonium, vel in ipsa matrimonii vigilia: negat sponsam sibi commissionem dedisse easdem fratri suo nunciandi. D. Ioannes de Castellane et D. Ioannes del Drago implicite negant sibi simul unitis factam fuisse illa die matrimonii sponsae declarationem. Circumstantiae praedictae non sunt omnino accidentales, cum si verae essent, magis demonstrarent deliberatum sponsae animum circa divortii intentum.

Liquet igitur ex supra pensatis testimoniis, depositionem Annae Gould, se nuptias iniisse prout ordinarie iniri solent « je me mariais « comme on se marie ordinairement. Je n'ai pensé à rien autre », cohaerere cum depositionibus omnium testium, praeter D. Ioannem del Drago, ab actore productorum, qui declarant ream conventam suum propositum divortio utendi sustinuisse, non quidem ex limitatione sui consensus in matrimonio praestiti, seu ratione actus cuiusdam propriae suae voluntatis; sed ex factis quibusdam suae voluntati omnino extraneis, ex doctrina nimirum sectae protestanticae, cui addicta erat, et more patriae.

Quibus omnibus in iure et in facto perpensis, Christi nomine invocato, Nos infrascripti Auditores de Turno pro tribunali sedentes et

solum Deum prae oculis habentes, decernimus, declaramus et definitive sententiamus, proposito dubio: *An sententia rotalis diei 1 martii 1913 sit confirmanda vel reformanda in casu?* respondentes: *Negative ad primam partem, Affirmative ad secundam:* seu *Non constare de nullitate matrimonii in casu:* statuentes, praeterea, expensas iudiciales omnes ab actore solvendas esse.

Ita pronunciamus, mandantes ordinariis locorum et ministris tribunalium ad quos spectat, ut exsecutioni mandent hanc nostram definitivam sententiam, et adversus reluctantes procedant ad normam Ss. canonum et praesertim cap. 3, sess. XXV, Conc. Trid. iis adhibitis exsecutivis et coërcitivis mediis quae magis efficacia et opportuna pro rerum adiunctis exstitura sint.

Romae, in Sede Tribunalis S. Romanae Rotae, die 8 februarii 1915.

Ioannes Prior, *Ponens.*
Aloisius Sincero.
Ioseph Mori.

L. ✠ S.

Ex Cancellaria, 9 martii 1915.
Sac. T. Tani, *Notarius.*

DIARIUM ROMANAE CURIAE

SEGRETERIA DI STATO

NOMINE

Con Biglietti della Segreteria di Stato il Santo Padre si è degnato di nominare:

16 aprile 1915. — Mons. Clemente Micara, già Segretario dell'Internunziatura Apostolica della Repubblica Argentina, *Uditore della Nunziatura Apostolica del Belgio.*

— Mon. Vincenzo Misuraca, *Segretario della Internunziatura Apostolica della Repubblica Argentina.*

11 giugno. — Mons. Giuseppe Petrelli, Arcivescovo titolare di Nisibi, *Delegato Apostolico delle Isole Filippine.*

13 giugno. — L'Emo signor cardinale Francesco di Paola Cassetta, *Protettore del Santuario di Maria SSma del Pianto in Foligno.*

— L'Emo signor cardinale Antonio Vico, *Protettore dell'Istituto degli Angeli Custodi di Bilbao.*

13 giugno 1915. — Il revmo sac. D. Leonida Perrin, *Consultore della sacra Congregazione Concistoriale.*

14 giugno. — S. E. il signor Principe Don Giuseppe Aldobrandini, *Capitano Comandante della Sua Guardia Nobile.*

Con Brevi apostolici il Santo Padre si è degnato di nominare:

Prelati Domestici di S. S.:

1 giugno 1915. — Mons. Francesco Topp, della diocesi di Florianopolis.

2 giugno. — Mons. Francesco Marmaggi, minutante nella S. Congregazione degli Affari Ecclesiastici Straordinari.

4 giugno. — Mons. Leonardo Masulli, arcidiacono della cattedrale di Monopoli.

8 giugno. — Mons. dott. Dionigi Savage, della diocesi di Mobile, S. U. d'America.

— Mons. Duncan Mac Queen e Mons. Giovanni C. Meany, della diocesi di Aberdeen.

ONORIFICENZE

Con Brevi apostolici il Santo Padre si è degnato di conferire le seguenti onorificenze:

La Gran Croce dell'Ordine di S. Gregorio Magno, classe civile:

4 giugno 1915. — A S. E. il sig. dott. Giuseppe Luigi Murature, Ministro degli Affari Esteri della Repubblica Argentina.

9 giugno. — Al sig. Don José Santiago de Mendaro y de la Rocha, marchese di Casa-Mendaro.

16 giugno. — A S. E. il sig. dott. prof. Alessandro Lira, Ministro degli Esteri del Chile.

La Commenda dell' Ordine di S. Gregorio Magno, classe civile:

1 giugno 1915. — Al sig. Michele Bert, dell'archidiocesi di Torino.

10 giugno. — Al sig. cav. Pietro Diamilla Magnelli, di Roma.

Il Cavalierato dell'Ordine di S. Gregorio Magno, classe civile:

14 maggio 1915. — Al sig. Francesco Bulgheroni, della diocesi di Nizza.

Il Cavalierato dell'Ordine di S. Gregorio Magno, classe militare:

7 giugno 1915. — Ai signori G. Damiano Leclaire e Cleofa Roy, dell'archidiocesi di Montréal.

Il Cavalierato dell'Ordine di S. Silvestro Papa:

18 maggio 1915. — Al sig. Augusto Pisani-Milvi, di Roma.

1 giugno. — Ai signori Antonio Candelo, geometra, e Spirito Nejrotti, dell'archidiocesi di Torino.

MAGGIORDOMATO DI SUA SANTITÀ

NOMINE

Con Biglietti di S. E. Rma Mons. Maggiordomo, il Santo Padre si è degnato di nominare:

Camerieri Segreti soprannumerari di S. S.:

11 gennaio 1915. — Mons. Giovanni Beliczky, della diocesi di Rosnavia.
— Mons. Adalberto Bobák, della medesima diocesi.
— Mons. Stefano Ditteb, della medesima diocesi.
— Mons. Emerico Káposztássy, della medesima diocesi.
— Mons. Francesco Sass, della medesima diocesi.
26 gennaio. — Mons. Stefano Breyer, dell'archidiocesi di Strigonia.
— Mons. Stefano Csárszky, della medesima archidiocesi.
— Mons. Evaristo Czaykowski, della medesima archidiocesi.
— Mons. Alessandro Eruszt, della medesima archidiocesi.
— Mons. Adalberto Haliczky, della medesima archidiocesi.
— Mons. Giuseppe Mössmer, della medesima archidiocesi.
— Mons. Emanuele Pokorny, della medesima archidiocesi.
— Mons. Adalberto Túri, della medesima archidiocesi.
— Mons. Francesco Végh, della medesima archidiocesi.
— Mons. Alfredo Zubriczky, della medesima archidiocesi.
— Mons. Giuseppe Kováts, della medesima archidiocesi.
30 gennaio. — Mons. Giuseppe Lehner, dell'archidiocesi di Vienna.
— Mons. Carlo Handloss, della medesima archidiocesi.
— Mons. Giovanni Ellinger, della medesima archidiocesi.
23 febbraio. — Mons. Tommaso Tynan, della diocesi di Kildare e Leighlin.
— Mons. Edoardo Burke, della medesima diocesi.

Camerieri d'onore in abito paonazzo di S. S.:

21 novembre 1914. — Mons. Domenico Moauro, della diocesi di Trivento.
5 dicembre. — Mons. Domenico Thierrin, della diocesi di Losanna e Ginevra.
9 dicembre. — Mons. Pietro Pizzardini, della diocesi di Feltre e Belluno.
22 dicembre. — Mons. Domenico Bortoli, della diocesi di Padova.
26 gennaio 1915. — Mons. Ladislao Babura, dell'archidiocesi di Strigonia.
— Mons. Desiderio Demény, della medesima archidiocesi.
— Mons. Emerico Majer, della medesima archidiocesi.
— Mons. Luigi Zelliger, della medesima archidiocesi.
23 febbraio. — Mons. Angelo Bellinzoni, della diocesi di Lodi.
4 marzo. — Mons. Claudio Alvares, dell'archidiocesi di Goa.
— Mons. Giovanni de Almeida, della medesima archidiocesi.
— Mons. Lucio Vaz, della medesima archidiocesi.

Camerieri d'onore di Spada e Cappa soprannumerari di S. S.:

17 marzo 1915. — Il sig. Giacomo Smith-Brennan, della diocesi di Wilmington.

Camerieri Segreti di Spada e Cappa soprannumerari di S. S.:

15 ottobre 1914. — Il sig. marchese Felice Santangelo, dell'archidiocesi di Napoli.

30 novembre. — Il sig. cav. Alessandro Rawlinson, dell'archidiocesi di Westminster.

22 dicembre. — Il sig. cav. Alessandro Wilmot, del Capo di Buona Speranza.

26 febbraio 1915. — Il sig. comm. Salvatore Randazzo Gueli, dell'archidiocesi di Palermo.

8 marzo. — Il sig. Edgar Nölting, della diocesi di Osnabrük.

17 marzo. — Il sig. barone Carlo Maria di Elverfeld, dell'archidiocesi di Münster.

Cappellani Segreti d'onore di S. S.:

12 novembre 1914. — Mons. Pio Azzalli, della diocesi di Ravenna.

11 gennaio 1915. — Mons. Giulio Laczek, della diocesi di Rosnavia.

— Mons. Giovanni Pajer, della medesima diocesi.

26 gennaio. — Mons. Marco Berger, dell'archidiocesi di Strigonia.

— Mons. Carlo Erdösi, della medesima archidiocesi.

— Mons. Agostino Fischer, della medesima archidiocesi.

— Mons. Giorgio Hofbauer, della medesima archidiocesi.

— Mons. Giuseppe Metzker, della medesima archidiocesi.

— Mons. Guglielmo Zelliger, della medesima archidiocesi.

— Mons. Ignazio Szamord, della medesima archidiocesi.

— Mons. Teodoro Bussay, della medesima archidiocesi.

Camerieri d'onore extra Urbem *di S. S.:*

11 gennaio 1915. — Mons. Giuseppe Stubendeck, della diocesi di Rosnavia.

26 gennaio. — Mons. Ignazio Magdics, dell'archidiocesi di Strigonia.

NECROLOGIO

6 giugno 1915. — Mons. Carlo Arnal du Curel, vescovo di Monaco (Principato).

7 giugno. — S. E. il Principe D. Camillo Rospigliosi, Comandante la Guardia Nobile di Sua Santità.

16 giugno. — Mons. Ludovico Filippo Adelardo Langevin, degli Oblati di Maria Immacolata, arcivescovo di S. Bonifacio (Canadà).

MARTYROLOGIUM ROMANUM

Gregorii XIII jussu editum, Urbani VIII et Clementis X auctoritate recognitum ac deinde anno MDCCXLIX Benedicti XIV opera ac studio emendatum et auctum.

Editio typica Vaticana (anni 1914), auspice SS. D. N. Pio Papa X, confecta, in qua Sanctorum et Beatorum exstant elogia, a S. Rituum Congregatione ad haec usque tempora adprobata.

Haec Romani Martyrologii editio, quam S. Rituum Congregatio diligenter recognovit ac Typicam declaravit, multo emendatior multoque locupletior est quam quae ad hunc diem prodierunt, retractatis additisve nonnullis Sanctorum elogiis, ipso aliquantum commutato eorum ordine, adiectis etiam variis indicibus, quorum ope facillimum est reperire, quidquid in libro perquiratur.

Voluminis duplex est forma: maior pro servitio chorali, minor pro usu privato ac pro iis, qui rebus student liturgicis.

PRETIA:

Editio in-8 mai. (29 × 20), in *charta manufacta* et *charactere rubro-nigro*, fol. LXXXVII–396 . . . . . Lib. **8,50**

— Volumen pelle caprina contectum dorso, ceterum linteo, angulis rotundatis, foliis sectione rubricatis, titulo aureo . . . . . Lib. 12 —

— Cum tegumento pellis caprinae nigrae, angulis rotundis, sectione foliorum aurea, dorso lateribusque auro ornatis . . . . . Lib. 15 —

Editio in-8 min. (22 × 14), in *charta optima et levigata* et *charactere rubro-nigro*, fol. CXLIX–673 . . . . . Lib. **4,50**

— Volumen pelle caprina contectum dorso, ceterum linteo, angulis rotundatis, foliis sectione rubricatis, titulo aureo . . . . . Lib. 7 —

— Cum tegumento pellis caprinae nigrae, angulis rotundis, sectione foliorum aurea, dorso lateribusque auro ornatis . . . . . Lib. 9 —

MARTIROLOGIO ROMANO

Edito per ordine di Gregorio XIII, riconosciuto per autorità di Urbano VIII e Clemente X, e quindi nel 1749 emendato ed accresciuto per opera e studio di Benedetto XIV

Edizione tipica Vaticana fatta sotto gli auspici del SS.mo Signor Nostro Pio Papa X, nella quale sono inseriti gli elogi dei Santi e dei Beati, fino ad oggi approvati dalla S. Congregazione dei Riti.

Questa nuova edizione del Martirologio Romano, in lingua italiana, che la Sacra Congregazione dei Riti ha riveduto e dichiarato tipica, è molto più ricca e completa di quelle che fino ad oggi furono pubblicate, essendo stati corretti e completati alcuni elogi di Santi, ed essendovi aggiunti vari indici, i quali rendono facilissima ogni ricerca che abbia a farsi nel libro.

L'edizione in lingua italiana viene pubblicata per comodità specialmente delle Monache, delle Congregazioni Religiose, delle pie Confraternite e delle Famiglie cristiane nelle quali ogni giorno, ad intelligenza di tutti, si suol leggere il Martirologio Romano in lingua volgare.

PREZZI:

In-8 (26 × 16), in *caratteri grandi rossoneri*, *carta a mano-macchina*, di pp. XVI-388 . . . . . Lire **4** —

— In mezza legatura, dorso ed angoli in pelle di capra, cartoni in tela, angoli rotondi, taglio rosso, titolo in oro sul dorso . . . . Lire 7 —

— In piena pelle di capra nera, angoli rotondi, doratura sul dorso e sui piani, taglio dorato . . . . . Lire 9 —

Catechismo sul Modernismo, LEMIUS (P.) GIOVANNI BATTISTA, O. S. M., secondo l'Enciclica « *Pascendi Dominici Gregis* » di Sua Santità Pio X. - Traduzione del Padre Giuseppe Joppolo, 1908, in 16°, pp. 141 L. **0,30.** - Copie 25 L. **7,20.** - Copie 50 L. **14.**— Copie 100 L. **27.**—

Per il Clero Custode di Monumenti e Documenti. Appunti pratici, anno 1907, in 16°, pp. 24 L. **0,20.**

Cinquanta copie L. **9.**— Cento copie L. **17.**—

Veneunt Romae apud Administrationem Commentarii Officialis "Acta Apostolicae Sedis„ (*Tipografia Poliglotta Vaticana, Roma*).

Importante Novità.

ISTITUZIONI DI PATROLOGIA **ad uso delle Scuole Teologiche di Mons. Dott. UBALDO MANNUCCI,** Prof. Emer. di S. Teologia, Consultore delle Ss. Congr. dell'Indice e dei Riti e del Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica.

PARTE II E ULTIMA. - **Epoca post-nicena.** Un vol. in-8 di pag. IV-306 L. **3,00**

Nell'anno 1914 fu pubblicata la PARTE I. - **Epoca antenicena . . » 2,25**

L'insistenza con cui ci venne richiesta la II parte di queste *Istituzioni,* e i lusinghieri elogi che da autorevoli periodici si sono pubblicati circa la I parte, anche a firma di illustri persone, ci dispensano dallo spendere parole nel dare la tanto attesa notizia del completamento di esse. Del volume precedente il chmo mons. Nicolò Marini sinteticamente scriveva: *Sobrietà e lucidezza di traccia, conspicua chiarezza di dettato, profondità ed esattezza di notizie, e più che altro la perfetta sicurezza di dottrina e di giudizio e l'intimo spirito ecclesiastico che l'anima, ne fanno un'opera veramente egregia.* Nutriamo certa fiducia che gli stessi pregi si troveranno anche in maggiore misura nel presente volume, che, trattando dei più gloriosi nomi della Patristica, da S. Atanasio a S. Giovanni Damasceno, e da S. Ilario a S. Gregorio Magno e S. Isidoro, supera certamente il primo in importanza e nobiltà d'argomento.

Dirigere le richieste alla ***Tipografia Poliglotta Vaticana*** o alla ***Libreria Pontificia Federico Pustet. - Roma.***

DECRETA AUTHENTICA CONGREGATIONIS SACRORUM RITUUM, ex Actis eiusdem collecta eiusque auctoritate promulgata. - SEX VOL. in 8° grande charta manufacta. - PRETIUM L. **46.**

Vol. I (pp. XXIV-486). Ab anno 1588 num. 1 usque ad annum 1705 num. 2162.

» **II** (pp. XI-484). Ab anno 1706 num. 2163 usque ad annum 1870 num. 3232.

» **III** (pp. VIII-383). Ab anno 1871 num. 3233 usque ad annum 1899 num. 4051.

» **IV** (pp. IV-442). ***Commentaria ad instructionem Clementis XI,*** pro Expositione SS. Sacramenti in forma XL Horarum et suffragia atque adnotationes super Decretis Sacrae Rituum Congregationis.

» **V** (pp. IV-523). Index generalis rerum occurrentium in Decretis Sacrae Rituum Congregationis per tria priora authenticae Collectionis volumina digestis, cum enunciatione suffragiorum atque adnotationum quae in quarto volumine exhibentur.

» **VI.** Appendix I (pp. XI-177). Ab anno 1900 num. 4052 ad annum 1911 num. 4284 cum suo Indice Generali (***Sextum Volumen venditur etiam seorsim L. 6***).

ANNUARIO PONTIFICIO **per l'anno 1915. -**

Edizione ufficiale. - Un vol. in 12° di pp. 760, adorno di un artistico ritratto di Sua Santità BENEDETTO XV, gloriosamente regnante.

Legato in tela inglese rossa e taglio rosso con titolo in oro e stemma.

Prezzo di ogni copia:

In Roma . . . . . L. 5 —
In Italia franco di posta . . . . . » 6 —
Per l'Estero franco di posta . . . . . » 7 —

Veneunt Romae apud Administrationem Commentarii Officialis "Acta Apostolicae Sedis" ***(Tipografia Poliglotta Vaticana, Roma).***